

ӘОЖ 378.02
МРНТИ 14.35.05

<https://doi.org/10.51889/2021-1.1728-5496.04>

Калимолдаева А. К.¹, Ербол М.¹

¹Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Алматы қ., Қазақстан

ЗАМАНАУИ ЖАСТАРДЫ ОТБАСЫ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ НЕГІЗІНДЕ ТӘРБИЕЛЕУДІ ЗЕРТТЕУДІҢ ӘДІСНАМАЛЫҚ ТҰҒЫРЛАРЫ

Аннотация

Ежелден бері, әрбір қоғам белгілі бір ерекше жиынтықпен және құндылықтар иерархиясымен сипатталады, олардың жүйесі әлеуметтік реттеудің жоғары деңгейі ретінде болды. Құндылықтар жүйесі қоғамның тарихи дамуында қалыптасады және өзгереді. Әрбір қоғамда құндылықтар жүйесі оның дамуының әлеуметтік-мәдени, тарихи, саяси, мәдени, экономикалық жағдайларымен, әлеуметтік динамикалық тенденцияларымен, қоғамның нақты жұмыс істеу кезеңінің ерекшеліктерімен және болашақтарымен анықталады. Құндылықтар жүйесі үш элементтен тұрады – жалпыадамзаттық, мәдени және жеке. Бұл мақала жеке құндылықтар элементіне кіретін отбасылық құндылықтар негізінде қазіргі жастарды тәрбиелеуді зерттеудің әдіснамалық тәсілдерін қарастыруға бағытталған. Отбасы - әлемдегі адамдар үшін басты өмірлік құндылықтардың бірі және жүйесі ретінде оны құрайтын элементтердің (отбасы мүшелері) арасындағы байланыстар мен қатынастардың (неке, қандас туыстық және басқалар) болуымен сипатталады және қоршаған ортамен ажырамас бірлікте өзінің тұтастығын (әлеуметтік-мәдени шындық) көрсетеді. Қазіргі жастар отбасында белсенді қалыптасу үрдісін бастан кешуде, сондықтан тез өзгертін әлеуметтік-мәдени шындыққа бейімделу үрдісінде оны қазіргі жағдайларға бейімдей отырып, отбасылық құндылықтар жүйесін қолданады. Қазіргі жастардың отбасылық құндылықтарға деген көзқарасын тәрбиелеуде аксиологиялық, тұлғалық-іс-әрекеттік, гендерлік тұғырлар әдіснамалық бағдар болады. Сондықтан, отбасылық құндылықтар мен отбасының жағдайын сипаттайтын үрдістер қазіргі жастарды тәрбиелейтін маңызды әлеуметтік индикаторлар болып табылады.

Түйін сөздер: отбасы, неке, құндылық, отбасы құндылықтары, тұғыр, әдіснамалық тұғырлар.

Kalimoldayeva A. K.¹, Yerbol M.¹

¹Abai University,
Almaty, Kazakhstan

METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE STUDY OF THE UPBRINGING OF MODERN YOUTH BASED ON FAMILY VALUES

Abstract

From time immemorial, society has been characterized by a specific set of values, the system of which acts as a high level of regulation. Value systems are formed and transformed in the historical development of society. In each society, the value system is determined by the socio-cultural, historical, political, cultural, economic conditions of its development, trends in social dynamics, the specifics of a particular period of functioning of society with its difficulties and prospects. The system of values consists of three elements - universal, cultural and individual. This

article is aimed at considering methodological approaches to the study of the education of modern youth on the basis of family values, which is included in the element of individual values. The family is one of the main life values for people all over the world and as a system is characterized by the presence of connections and relationships (marital, consanguineous and others) between its constituent elements (family members) and manifests its integrity with an indissoluble unity with the environment (sociocultural reality). Modern youth is going through the process of active formation and development in the family, therefore, in the process of adaptation to the rapidly changing sociocultural reality, they use the system of family values, adapting it to modern conditions. The axiological, personality-activity, gender approaches were also methodological guidelines in the upbringing of the attitude to family values among modern youth. Thus, family values and trends characterizing the state of the family are significant social indicators that educate today's youth.

Key words: family, marriage, value, family values, approach, methodological approaches.

Калимолдаева А. К.¹, Ербол М.¹

*¹Казахский национальный педагогический университет имени Абая
Алматы, Казахстан*

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ИССЛЕДОВАНИЮ ВОСПИТАНИЯ СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ НА ОСНОВЕ СЕМЕЙНЫХ ЦЕННОСТЕЙ

Аннотация

Испокон веков, каждое общество характеризовалось специфическим набором и иерархией ценностей, система которых выступала в качестве высокого уровня социальной регуляции. Системы ценностей формируются и трансформируются в историческом развитии общества. В каждом обществе система ценностей определяется социокультурными, историческими, политическими, культурными, экономическими условиями его развития, тенденциями общественной динамики, спецификой конкретного периода функционирования социума с его трудностями и перспективами. Система ценностей состоит из трех элементов – общечеловеческие, культурные и индивидуальные. Данная статья направлена на рассмотрение методологических подходов к исследованию воспитания современной молодежи на основе семейных ценностей, которая входит в элемент индивидуальных ценностей. Семья – это одно из главных жизненных ценностей для людей всего мира и как система характеризуется наличием связей и отношений (брачные, кровнородственные и другие) между образующими ее элементами (члены семьи) и проявляет свою целостность при неразрывном единстве с окружающей средой (социокультурная реальность). Современная молодежь переживает процесс активного формирования и становления именно в семье, следовательно, в процессе адаптации к быстроменяющейся социокультурной реальности, использует систему семейных ценностей, приспособляя ее к современным условиям. Методологическими ориентирами в воспитании современной молодежи отношения к семейным ценностям явились также аксиологический, личностно-деятельностный, гендерный подходы. Таким образом семейные ценности и тенденции, характеризующие состояние семьи, являются значимыми социальными индикаторами, воспитывающими современную молодежь.

Ключевые слова: семья, брак, ценность, семейные ценности, подход, методологические подходы.

Кіріспе. Қазақстан Республикасының тұңғыш Президенті-Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан-2050» Стратегиясында: «Біздің елімізде толық емес отбасылар көп. Бейбіт өмірдің өзінде бізде мыңдаған жетімдер бар балалар үйлері толы. Бұл, өкінішке қарай,

жалпыәлемдік үрдіс және жаһанданудың сынағы. Бірақ біз бұл үрдіспен күресуіміз керек. Мен ажырасуға қарсымын, жастарды отбасы құндылығы, ажырасудың қасірет екендігі рухында тәрбиелеу керек, өйткені, оның салдарынан, ең алдымен, балалар зардап шегеді. Бала тәрбиесі тек ананың емес, ата-ананың екеуінің де міндеті» – деп ерекше атап көрсетуі заманауи жастарды отбасы құндылықтары негізінде тәрбиелеу мәселесінің өзектілігін айқандай түседі [1].

Отбасы құндылықтары кешенді феномен, оны анықтаудың тұғырлары немесе тәсілдемелері сан алуан түрлі. Тұғыр зерттеу міндеттерін шешудің негізгі жолы, сондай-ақ осы шешімдердің тенденциясын және стратегиясын айқындауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар тұғыр немесе тәсілдеме кез келген зерттеу мәселесіне әдіснамалық бағдар ретінде мазмұндалады. Зерттеу мақсаты: Заманауи жастарды отбасы құндылықтары негізінде тәрбиелеуді теориялық тұрғыда негіздеу және әдістемесін жасау.

Зерттеу әдістері және материалдары: Заманауи жастарды отбасы құндылықтары негізінде тәрбиелеуде аксиологиялық тұғырдың (М.С.Каган, В.П.Тугаринов, Р.К.Төлеубекова, т.б.) маңызы ерекше. Оның мәні отбасы, адам, еңбек, білім, мәдениет, отан, жер, әлем және тағы басқалары жалпыадамзаттық құндылықтар ретінде қарастырумен анықталады. Сонымен бірге құндылық, отбасы және отбасы құндылықтары жөніндегі философия, әлеуметтану, психология мен педагогика ғылымдары тұрғысынан негізделген тұжырымдар, мәдениет тұғыры(Е.В.Бондаревская, Т.Х.Ғабитов, т.б.), отбасы тәрбиесі мәселесін зерттеген ғалымдар (Н.Д.Никандров, Х.Т.Атемова, С.С.Қоңырбаева, т.б.) еңбектерінің нәтижесі құрайды.

Зерттеу жұмысында қойылған міндеттерді жүзеге асыруда теориялық (зерттеу мәселесі бойынша философиялық, әлеуметтік, психологиялық, педагогикалық әдебиеттерді нормативтік құжаттарды талдау, салыстыру, қорытындылау); эмпирикалық (сауалнама, әңгімелесу, педагогикалық бақылау, тест, тәжірибелік-эксперименттік жұмыстар жүргізу); статистикалық (алынған нәтижелерді математикалық- статистикалық тұрғыдан өңдеу) әдістер қолданылды.

Зерттеудің нәтижелері және талқылануы. Педагогика ғылымында құндылық тұғыр отбасын адамзатпен жасалған әлеуметтік-мәнді құбылыс және субъектілік немесе тұлғалық құндылық ретінде дамитын социум деп қарастырады. Сондықтан аксиологиялық тұрғыдан отбасы, адам, еңбек, білім, мәдениет, отан, жер, әлем және тағы басқалары жалпыадамзаттық құндылықтар ретінде зерттелінеді.

Философиялық тұрғыдан құндылық тұлғаның материалдық және рухани қоғамдық байлықтар жиынтығына қатынасын сипаттайды, ал адамның құндылықтар жүйесі оның әлемге қатынасының негізі болып табылады.

Сондықтан отбасы құндылықтары тұлғаның отбасы институтына, отбасы мүшелерімен қарым-қатынасына, некеге (ерлі-зайыпты рөліне) жауапкершілігіне, индивидтің отбасылық мінез-құлқына негізделген дүниетанымдық түсініктері және адамгершілік ұстанымдары деп тұжырымдалады.

Қазақстандық ғалымдардың (З.К.Шаукенова, Г.Г.Соловьева, Е.Е.Бурова) пікірінше, отбасы дүниетанымдық құндылықтарды қалыптастырады, әрекеттер алгоритмдеріне жөн сілтейді, мінез-құлық қырын (гендерлік, отбасылық, азаматтық, саяси) анықтайды. Отбасындағы жайлы эмоционалдық орта адамға қорғалу, сенімділік, өзін-өзі жоғары бағалау сезімін береді. Жеке және қоғамдық денсаулық отбасылық қарым-қатынастар сипатына тәуелді [2].

Ю.Г. Королева отбасын негізгі құндылық ретінде қарастыра отырып, отбасының тұрмыс салтын, дәстүрін, тәрбиелік және дамыту мүмкіндіктерін, отбасы тұрмысының қазіргі заманауи формаларын және жастарды ерлі-зайыптылық, ата-аналық, туыстық құндылықтарға қатыстырудың тиімді жолдарын іздестіру қажеттілігін айқындайды [3].

Е.В.Горбунованың көзқарасынша, отбасы құндылығы жастарда отбасында, адам оның бөлшегі және мүшелерімен өзара әрекеттесуінде қалыптасады, сондай-ақ отбасында

отбасылық міндеттерді орындаудан алынған қанағаттану сезіміне тәрбиеленуіне байланысты құндылықты жүзеге асыруға ерікті талпыну да маңызды рөл атқарады [4].

Сонымен отбасы құндылықтары отбасы және неке, отбасының мақсаты жөніндегі қоғамдық қабылданған түсініктерден қалыптасады. Ол қоғамның барлық мүшелеріне ортақ, қоғамның бір бөлігі ретінде отбасының атқаратын қызметтерін қамтамасыз етеді. Көпшілік адам үшін отбасы құндылықтары сүйіспеншілік, ата-ана болу, адалдық, сенімділік, ұрпақ сабақтастығы болып саналады.

В.С. Соловьев фактілік тұғырға сүйене отырып, отбасы «ерлі-зайыптылар одағы мен туыстық байланысқа негізделген кіші әлеуметтік топ, жеке тұрмысты ұйымдастырудың маңызды формасы», яғни күйеуі мен әйелі, ата-аналары мен балалары, аға-інілері мен әкпе-сіңлілері бірге тұрып, ортақ шаруашылықты жүргізеді деп есептейді [5].

А.Г. Харчевтің пікірінше, логикалық тұғыр тұрақты, қайталанатын белгілер жиынтығын игерген әлеуметтік феномен отбасының өзіндік ерекшеліктерін анықтауға бағдарланған. Бұл тұрғыдан отбасының топтық өзегі «ана-бала», «әке-бала», «ана-әке» қатынасынан тұратын некелік одақ, әлеуметтік институт, жауапкершілік, парыз және басқа әлеуметтік нормаларды институционализацияландыру формасы ретінде қарастырылады [6].

Г.Г.Силласте отбасын әлеуметтік, педагогикалық және экономикалық тұрғыдан зерттейді. Мұнда әлеуметтік тұғырдың негізіне әлеуметтік бірлік өлшемі ретінде отбасының сапасы, жағдайы, ықпалы алынады деп тұжырымдайды [7].

Р.Хили отбасын құрылымдық сипаты бойынша институционалдық- тарихилық; құрылымдық-функционалдық; интеракционалистік-рөлдік; ситуациялық-психологиялық; отбасының өмірлік циклінің дамуы тәсілдемелері тұрғысынан ашып көрсетеді [8].

Қарастырылып отырылған тұғырларды талдап қорытындылау әлеуметтік институт және кіші әлеуметтік топ ретінде отбасы тарихи және әлеуметтік-мәдени факторларға негізделген құндылықтар иерархиясы арқылы индивидтердің қажеттіліктерін жүзеге асырады.

А.И. Донцов құндылықтар иерархиясын: әлеуметтік тіршіліктегі тұлғаның ең тұрақты және өзекті құндылықтар жүйесі; тұлғаның әлеуметтік іс-әрекет саласындағы қоршаған әлемге және өзіне қатынасы бойынша құндылықтар жүйесі; белгілі бір типтік жағдайда іске асатын жеке әрекеттегі құндылықтар жүйесі деп үш деңгейге бөліп қарастырады [9].

С.П. Акутина отбасының рухани-адамгершілік құндылықтарының төрт тобын бөліп көрсетеді: отбасының мәдени-ұлттық және туыстық өзіндік құндылығы; отбасындағы құндылыққа тәрбиелеудің табиғи-географиялық негізі; отбасы және отбасы тәрбиесінің қоғамдық-мемлекеттік негізі; отбасының жоғары рухани-адамгершілік құндылықтары [10].

Д.В. Медкова отбасы құндылықтарын «неке-әке-туыстық қарым-қатынастармен байланысты адамдардың біртұтас бірлескен іс-әрекетіне негізделген, оны адамзат өмірі, адами мүдделер, қажеттіліктер, әлеуметтік қатынастар саласына тартуға байланысты объектілердің маңыздылығының оң және теріс көрсеткіштері» ретінде қарастырады [11].

О.А.Шаваева отбасы құндылықтарының үш тобын бөліп көрсетеді: некелік қарым-қатынастан туындайтын құндылықтар; ата-ана болумен байланысты құндылықтар; қандас туыстық байланысқа негізделген құндылықтар [12].

Осы жіктеме бойынша қандас туыстық отбасы – бұл негізгі байланысы қандас туыстыққа, тап айтқанда, балалар мен ата-аналардың, балалардың бірі-бірімен, өздері арасындағы қарым-қатынасқа негізделген отбасы ұйымының типі деп саналады. Қандас туыстық байланысқа негізделген құндылықтар қатарына туыстардың болуы, оның ішінде, ата-әже, аға-іні мен әкпе-сіңілі, яғни кеңейтілген отбасы; туыстар арасындағы өзара ықпал мен өзара көмек; қазақтың «жеті ата» жүйесі бойынша қандас туыстық байланысы жатқызылады.

И.С.Кон отбасы құндылықтарының мынадай жіктемесін ұсынады: ерлі-зайыптылық құндылығы; отбасындағы демократиялық қарым-қатынасқа байланысты құндылықтар; балаларды тәрбиелеуге байланысты ата-аналық құндылықтар; туыстық байланыс құндылық-

тары; өзін-өзі дамытумен байланысты құндылықтар; отбасыдан тыс коммуникацияға байланысты құндылықтар; кәсіптік іс-әрекетпен байланысты құндылықтар [13].

Бұл ұсынылған отбасы құндылықтары жіктелуінің ерекшелігі адамның өзін-өзі дамытуына және отбасының басқа мүшелерімен қарым-қатынасына бағытталған құндылықтармен толықтырылады. Осы құндылықтардың ішінен бүгінгі заманауи жастар өзін-өзі дамытумен, отбасыдан тыс коммуникацияға; кәсіптік іс-әрекетпен байланысты құндылықтарға ерекше мән береді.

Ж.Н.Дюльдина отбасы құндылықтарын отбасының әлеуметтік қызметтерімен байланысты жіктейді: репродуктивтік қызметпен байланысты балалардың құндылығы; әлеуметтендіру қызметіне байланысты баланың отбасында әлеуметтенуі, ата-ананың екеуінің де және отбасындағы ересектердің де бала тәрбиесіне қатысуына байланысты құндылықтары; экзистенциалдық қызметіне қатысты отбасының микроклиматы мен денсаулығына, отбасы мүшелерінің амандығы мен ұзақ өмір сүруіне байланысты құндылықтары; экономикалық қызметіне қарай отбасының өндірушілігі немесе отбасы бизнесіне, отбасының тұтыну қажеттіліктеріне негізделген құндылықтар [14].

Жалпы алғанда, бұл жіктеме отбасының қоғамдағы атқаратын қызметтері бойынша құрастырылған. Атап айтқанда, ата-аналық құндылық отбасының репродуктивтік қызметімен тығыз байланысты, барлық отбасы үшін ол табиғи болып табылады, көптеген авторлар оны жеке категория ретінде де бөліп көрсетеді.

Әлеуметтену құндылығы отбасының денсаулығын қамтамасыз етеді, баланың біріншілік әлеуметтенуі отбасында жүреді, сондықтан оның нәтижесі бала өміріне тікелей әсер етеді.

Отбасының экзистенциалдық қызметіне байланысты құндылықтар отбасының қалыпты өмірін, оның мүшелерінің дамуына мүмкіндік туғызады, отбасы институтының дамуын қолдау үшін қажет деп саналады. Отбасының экономикалық құндылықтары қазіргі заманғы отбасының бөлінбейтін бөлшегі, оның біртұтас болып дамуын, қазіргі заманғы қоғамдағы отбасы институтының қызметтерін қамтамасыз етеді.

Қорытынды. Сонымен, отбасы құндылықтары отбасы және оның мүшелерінің амандығына, сау отбасының қалыптасуына мүмкіндік беретін, қоғамдағы отбасы жайлы түсініктердің жиынтығын білдіреді.

Қазіргі заманғы әлеуметтану ғылымында отбасы ерекше мақсатты тұрғыдан атқаратын қызметтері бар, адамдардың ұрпақ жалғастыруға қажеттілігімен, ерекше мәнді нормалар мен құндылықтар негізінде ұрпақтардың әртүрлі әлеуметтенуімен байланысты маңызды институт ретінде түсіндіріледі, сондай-ақ отбасының келесідей негізгі құндылықтары бөліп көрсетіледі:

- ата-ана, яғни әке және шеше болу қажеттілігін қанағаттандыратын құндылықтар;
- сүйіспеншілік және оны мойындау қажеттіліктерін қанағаттандырумен байланысты құндылықтар;
- тұлғаның қоршаған ортада өзін-өзі жүзеге асыра алуымен байланысты құндылықтар;
- салыстырмалы тұрғыдан тұрақтылық пен қорғаныштықты сезінуге мүмкіндік беретін құндылықтар;
- қарым-қатынасқа қажеттілікті қанағаттандыратын құндылықтар;
- прагматикалық қажеттіліктерді қанағаттандыру мүмкіндіктерін беретін құндылықтар.

Жоғарыда бөліп көрсетілген, мазмұндық тұрғыдан сипатталған отбасы құндылықтары заманауи жастардың отбасылық өмір жайлы түсініктеріне, олардың отбасын құруына және оны ары қарай ұрпақ жалғастығымен дамытуына негізделеді.

Демек, отбасы құндылықтары некелік және туыстық қарым-қатынасқа негізделген шағын әлеуметтік топтағы моральдық, адамгершілік, мәдени, дәстүрлік, ұлттық ерекшеліктердің өзара байланысын сипаттайды.

Пайдаланылган әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың халқына Жолдауы: «Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ». Астана, 2014. 17 қаңтар. <http://kaztrk.kz/kaz/news/joldau>
2. Шаукенова З.К., Соловьева Г.Г., Булова Е.Е. Отбасы институты қазақстандық қоғамның тұрақтылығы факторы ретінде/Жалпы ред. З.К.Шаукенова. – Алматы: ҚРБҒМ ҒК ФСДИ, 2014. -222с.
3. Королева Ю.Г. Актуализация ценностей семьи в жизненных планах студентов: дисс. ... канд. пед. наук. – Великий Новгород, 2008. – 200с.
4. Горбунова Е.В. Формирование ценности семьи у студенческой молодежи: автореф. дис. канд. пед. наук. – Москва, 2011. -26с.
5. Соловьев В.С. Оправдание добра/Отв. ред. О.А.Платонов. – М.: Институт русский цивилизации, Алгоритм, 2012. - 656с.
6. Харчев А.Г. Брак и семья в СССР. – М.: Мысль, 1979. - 365с.
7. Силласте Г.Г. Сельская школа и село России в начале 21 века. Монография / Ю.В.Борисова. – М.: Центр образовательной литературы, 2003. - 502с.
8. Хили Р. Семейные решения и социальная политика: социологический аспект // Изменение положения женщины и семья. – М.: Наука, 1977. – С.107
9. Донцов А.И. К вопросу об управлении ценностными ориентациями личности. – В сб.: Проблема управления процессом воспитания. – М.: МГУ, 1971. – С. 89-93
10. Акутина С.П. К проблеме классификации семейных духовно-нравственных ценностей // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И.Герцена, 2009. - №5. - С. 10-15.
11. Медкова Д.В. Семейные ценности как объект социологического анализа// Ломоносовские чтения, 2003. -Т.2. - С. 55-57.
12. Шаваева О.А. Семейные ценности как объект социально-философского анализа//Политематический сетевой электронный научный журнал Кубанского государственного аграрного университета, 2014. - №96. – С. 4-12.
13. Кон И.С. Философский энциклопедический словарь. – Москва, 1989. – С. 375.
14. Дюльдина Ж.Н. Семейные ценности и традиции как основы основ российского общества и государства//Власть, 2013. - №11. – С. 97-100.

References:

1. Obrashcheniye Prezidenta Respubliki Kazakstan N.A. Nazarbaev k narodu: «Kazakstanski put – 2050: odna tsel, odin interes, odno budushee». Astana, 2014. 17 ianvaria <http://kaztrk.kz/kaz/news/joldau>
2. Shaukenova Z.K., Solovyova G.G., Burova E.E. Institut semyi kak factor stabilnosti v Kazakstanskom obshestve/pod red. Shaukenova Z.K. Almaty: KHRBGM GK PHSDI, 2014. – 222s.
3. Koroleva YU.G. Aktualizatsia tsennostei semiy v zhiznennih planah studentov: diss... Cand. Ped. Scieences. – Veliky Novgorod, 2008. -200s.
4. Gorbunova E.V. Formirovanie tsennosti semiy u studencheskoi molodezhi: author. dis. cand. ped. nauk. – Moscow, 2011.-26p.
5. Solaviev V.S. Opravdanie dobra/otv.red. O.A. Platanov.–M.:Institut russkiy tsivilizatsiy, Algorithm, 2012.-656 s.
6. Kharchev A.G. Brak i semiy v SSSR. – M.:Mysl, 1979. – 365s.
7. Sillaste G.G. Selskaia shkola i selo Russia v nachale v 21 veka. Monographia /Pod.obsh .red Yu.V. Borisov. – M. :Tsentr obrazovatelnoi literaturi, 2003. – 502 s.
8. Healy R. Semeinye reshenie i sotsialnaia politika: sotsiologicheski aspect //Izmenenie polozhenia zhenshiny i semiya. – M.: Nauka, 1977.-s.107

9. Dontsov A.I. *K voprosu ob upravleni tsennostnymi orientatsiami lichnosti.* – Vsb.: *Problema upravlenia protsessom vospitania.* – M.: Moscow University, 1971. – S. 89-93
10. Akutina S.P. *K problema klassifikatsia semeinyx duhovno – npravstvennyh tsennostei*// *Izvestia Rossiskova gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta im. A. I. Herzen*, 2009.-№5.- s. 10-15.
11. Medkova D.V. *Semeinye tsennosti kak ovect sotsialogichcescogo analiza*// *Lomonosov chtenia*, 2003. – T.2. –S. 55-57.
12. Shavaeva O.A. *Semeinye tsennosti kak ovect sotsialno – filosofovscogo analiza* // *Politematicheskii setevoi elektronniy nauchni jurnal Kubanskogo gosudarstvennogo agrarnogo universiteta*, 2014. - №96 . – S. 4-12.
13. Kon I.S. *Philosofski entsiklopedicheski slovar.* – Moscow, 1989. –s.375.
14. Dyuldina Zh.N. *Semeinye tsennosti i traditsi kak osnovi osnov Rossiskova obshestva i gosudarstva*// *Vlast*, 2013. - №11. – s. 97-100.